

Počívam neraz hlasy našich funkcionárov a členov, ktorí radia, upozorňujú, by neraz vyzdvihujú mnohé chyby,, ktorých sme sa dopustili, ktoré sme vlastnou pomalosťou zavinili. Obnovme teda vážnosť a autoritu našich národných orgánov a vrcholných inštitúcií vo všetkých inštanciách a na všetkých miestach.

Záverom mi treba konštatovať, že naše Predsedníctvo nevyjadruje mienku tých dobrých demokratov a najmä katolíkov, ktorí nechcú mať nič spoločného so sprisaháním, ani s jeho ochrancami. Ba naopak, žiadal by som to kategoricky, aby sme všetky takéto snahy odsúdili a to veľmi rázne.

Kormidla našej strany nech sa uchopia ľudia naozaj národno-demokratického založenia, ktorí ostali verní myšlienke slovanskej a štátnej vtedy, keď z toho nevyplývali ani výhody finančné ani hospodárske a toľž už osobné.

Opakujem znovu, že k tomuto prejavu ma nevedla ani túžba po funkciách, ani nijaký iný úmysel, ale iba to, aby som upozornil slávne Predsedníctvo v tých veľmi ťažkých chvíľach na jeho stranické, národné, štátne, budovateľské a slovanské povinnosti. Preto prosím,, aby sa mojim slovám nepripisovalo teda nič, čo by usilovalo o újmu strany, ale práve ide mi o jej prospech, upevnenie a zdar!

Poslanec ÚNZ:
nečitateľný podpis (J. Ševčík)
člen predsedníctva

Bratislava, dňa 5. XI. 1947

Státní ústřední archiv Praha, f. 100/24, sv. 41, a. j. 838

Dokument č. 133

Správy agenta V - 101 pre Ministerstvo vnútra

Agent V - 101 podal dne 3. 11 1947 tyto zprávy:

„Za včerejších jednání předsednictva DS v Bratislavě odmítl Lettrich převzít funkci náměstka předsedy vlády s odůvodněním, že se nechce opotřebovati. Za kandidáta byl navržen Kočvara, který má, jako evangelík, naprostou důvěru agrárníků, a za houževnaté hájení slovenských zájmů při tvoření československé ústavy má i přízeň luďáků. Lettrich stojí na rozhodném stanovisku, že při tomto útoku na DS, nesmí za žádných okolností dojít k výměně resortů.

Demokrati si svoje resorty musí udržeti stůj co stůj. Vedení DS má značné obavy z pokračování akce komunistů odborů a odbojových složek proti pověřencům.

Agrárnímu křídlu jde o to, aby udrželi za všech okolností pověřence Josku, který je hlavní oporou strany, pokud se týče hospodářských posic.

Demokratická strana je ochotná pouze k těm ústupkům, že by uvolnila jedno místo pověřence pro sociální demokracii a v nejhorším jedno další místo pověřence pro Stranu slobody.

DS trvá neochvějně na tezi, že Husákova demise celého sboru pověřenců je neplatná.

O Pietorovi byly někým před jednáním o místo náměstka rozšířeny zprávy, že by rád hrál roli Grozy nebo Cirankiewiczze.

Posudek: Zprávy mám za pravděpodobné, ale poněvadž jsou pouze z jediného pramene, nemám pro nedostatek času možnost si je spolehlivě ověřit.

Státní ústřední archiv Praha, f. 100/24, sv. 41, a. j. 838

Agent V - 101 podal dne 5. 11. 1947 tyto správy:

Po celý den byl ministr Pietor i agent V - 101 v živém styku s lidovci v Praze a nabyli dojmu, že je ve věci DS naprostá dohoda mezi NS a lidovci bojovatí do krajnosti za udržení DS v té formě, v jaké je.

Za věcí je prezident republiky a jeho kancelář, kteří se rozhodli, že v zájmu demokracie musí býti demokracie udržena stůj co stůj. Proto rozhodné stanovisko Zenklovo i Hálovo, kteří plní tento příkaz presidenta.

President republiky prý hraje nepoctivou hru, která je tentokrát falešná i proti předsedovi vlády Gottwaldovi.

Měl se s ním 5. t. m. sejít, ale aby nemusel prohlásit, že se cítí churavý a odjel do Lán.

Dnes už tedy nejde o zápas Gottwald - DS, ale o zápas Gottwald - president.

Klíčem k politickému rozhodnutí této situace, je sociální demokracie.

Ministr Pietor je pozván na dnešek v 19.30 hod. k p.(ánu) předsedovi Gottwaldovi a bude zastávat stanovisko, že by bylo výhodné, nečiniti žádná zásadní rozhodnutí do 20 t. m., t. j. do konce sjezdu sociální demokracie.

Buď to úplně vyhraje a Fierlinger zůstane, Pietor pak přetvoří nebo rozbije DS, nebo to dokonale prohrajeme. /Agent tím myslí Pietora a komunisty/.

President republiky, ač nakloněn stranám občanským, chce se velmi takticky, když dal impulsy, stáhnouti do konce zápasu do pozadí a zachovat zdání nestrannosti, aby se nakonec spojil s vítězem, ať to bude kdokoliv, a měl zavázána i poraženého, že proň udělal, co mohl.

Posudek:

Zprávu mám za pravděpodobnou. Je z jediného pramene a pro krátkost času a význam zdroje ji nelze prověřiti.

Agent V-101 kladl veliký důraz na to, aby se rozhodnutí odložilo do 20 t.m. Poněvadž se sám zmiňoval, že byl během uplynulého týdne volán jako znalec slovenské otázky do presidentské kanceláře, získati čas, a že agent V-101 který fedruje a hájí zájem ministra Pietora, je přesvědčen, že taktika vyčkávací je pro Pietora nejvýhodnější, a že čas přinese sám vyřešení a uklidnění politického napětí. Samozřejmě, že presidentská kancelář dle mého názoru sleduje zcela jiný cíl, než léčení situace časem, chce asi vyčkati na výsledek politického boje Fierlinger - Majer v sociální demokracii jak se projeví na sjezdu a teprve tento hoditi na váhu proti komunistům, podaří - li se Majerovi vyhrát, což si jistě presidentská kancelář přeje a věč doufá. Lze proto v sociální demokracii očekávati zvýšený nápor proti Fierlingerovi a Laušmanovi a rozehrání všech zákulisních sil, aby zvítězil Majer. Obávám se, že k tomu bude zneužíváno i osoby presidenta republiky přes Vojtu Beneše a mnohé lidi, kteří jsou s presidentem v přímém styku.

V Praze dne 6. listopadu 1947.

Přísně tajné

Agent V-101 podal dnešního dne tato další zprávy:

Včera měl ministr Pietor 20 km před Bratislavou havárii auta a je lehce zraněn na nohou.

Přesto Pietor přednesl dne 6. XI. 1947 v užším předsednictvu DS řeč, v níž vystoupil s požadavkem očisty ve straně. Plk. Polák se k němu připojil, potom pověřenec Kvetko, i gen. Ambruš. Proti nim se postavil Lettrich a Cvinček. Generál Ambruš prohlásil, že kdyby byl šéfem hlavního štábu, že by byl dávno žádal o rozpuštění DS.

Lettrich sám řečnil hodinu a druhé přerušoval a omezoval v řečech. Tvrdil v sarkastické a ironické řeči, že všichni ztrácí rovnováhu, že nikdy nebyla DS tak silná jako dnes, a že nikdo nesmí býti očišťován ze strany, dokud nebyl odsouzen řádným soudem.

Ustoupil však nátlaku Pietora a jeho křídla. Schůze byla po zvolení očištné komise /Lettrich, Cvinček, Polák/ přerušena. Bude se v ní pokračovati dne 8. XI. 1947.

Lettrich je asi rozhodnout prohlásiti, že vše je v pořádku. V tom případě zase zakročí Pietor se svým křídlem a budou trvati na očištění.

Beluš se stal kurátorem „Času“ a zdá se, že pro Beluše je to přechod od pověřenectva informací na šéfredaktora „Času“.

Poslanec Kočvara požádal DS, aby zrevidovala jeho návrh na náměstka předsedy vlády. Tím se jeho místo uvolňuje a nastane oň znovu boj.

Ursíny žádal na Lettrichovi, aby byl ústupný a nepřivedl stranu do neštěstí, že politika je kompromis a ne útočení proti zdím. Ursíny je úplně přestrašen, že by mohl býti stíhán soudně pro „Obuchiádu“.

Hovořilo se, že prezident proti Gottwaldovi využívá, že nebyl současně s demisi Ursínyho určen nástupce tohoto.

Frašťacký prosí, aby mu Pietor řekl, zda je proti němu něco - je-li, ustoupí sám, v opačném případě je ochoten k další spolupráci.

Posudek: Zprávy mám za pravděpodobné. Nemohu je však prověřiti.

V Praze dne 7. listopadu 1947.

Přísně tajné!

Od agenta V.101 byly dne 9. 11. 1947 získány tyto zprávy:

„V sobotu 8. listopadu konala se v Bratislavě porada předsednictva Demokratické strany, při čemž se souběžně jednalo s předsedou vlády K. Gottwaldem.

Kanonik Cvinček, buď protože byl skutečně nemocen, nebo z rozmrzelosti, se schůze nezúčastnil. Ministr Dr. Pietor a potom i plk. Polák přišli s myšlenkou utvořiti zvláštní kuratorium, které by stranu zatím vedlo. Toto kuratorium bylo zvoleno z následujících osob:

- 1/ Dr. Lettrich
- 2/ min.(istr) Dr. Pietor
- 3/ Dr. F. Hodža
- 4/ kan.(oník) Cvinček
- 5/ pov.(ereník) M. Kvetko
- 6/ plk. Polák

Vzhledem k obviněním vzneseným na Dr. Hodžu je nutno považovati jeho účast na kuratoriu za dosti nevhodnou. Jinak min.(istr) Pietor může počítati s hlasy kan.(oníka) Cvinčeka a M. Kvetka, dohodne-li se s plk. Polákem, bude mít většinu. Je příznačné, že skupina Ursíny - Lettrich - Josko - Hodža - Styk, je zastoupená jen dvěma členy, což znamená, že je na ústupu, případně, že pouští dopředu Lettricha, jakožto nejprůbojnějšího. Josko se nápadně držel zpátky. Po dobu trvání kuratoria běžné stranické orgány - předsednictvo užší a širší - nebudou se scházeti.

K otázce určení nástupce Ursínyho nutno poznamenati, že se Kočvara domáhal, aby jeho nominace byla stranou revidována. Avšak Lettrich nepřipustil debatu a tak Kočvara snad skutečně proti jeho vůli, neboť nedávno hájil Kempného - zůstal i nadále kandidátem, což může změnit jen případné odmítnutí předsedou vlády. Kuratorium samo tuto věc měnit nebude, aby tu nebyli hledány osobní motivy. Kočvara tedy musí hlídati ve vládě zájmy skupiny Ursínyho. Je to korektní muž, jeho vadou je jedině, že nemá ve straně žádnou oporu, nikoho nerepresentuje a sotva tedy bude moci něco prosaditi.

Při jednání o možných kandidátech na úřad povereníků byla přijata zásada, že za kandidáty jsou považováni všichni pověřenici dosavadní.

Ing. Fillo, Fraštacký, Böhm odmítli, aby byli kandidováni.

Na to seznam možných kandidátů byl rozšířen o osoby další, z nichž nejserióznější jsou: gen. Ambruš, Viboch, Granatier, Pišút, Zibrin a plk. Polák.

Po stránce věcné bylo rozhodnuto, že strana nemůže pustit pověření zemědělství.

Jen s velkými potížemi by strana mohla pustit pověření výživy, spravedlnosti a financí, při čemž by se vždy muselo zjistit, kdo tyto úřady obdrží. Na příklad je vyloučeno, aby DS pustila spravedlnost, kdyby tento resort měl dostat Dr. Daxner. Mimo to strana chce vyvážit případné straty na pověření tím, že by obdržela osídlovací úřad, odkud komunisté stáhnou dosavadního přednostu Čecha, stejně jako bude stažen Dr. Pull. Strana je srozuměna s účastí Strany svobody a soc.(iální) demokracie, avšak trvá na tom, že budou-li zastoupeny odbojové složky, pak dotyčný povereník má se počítati na účet oné strany, ke které skutečně náleží. Podotýkám, že slovenští sociální demokraté se vyslovili proti účasti odbojových složek, avšak pro zásadu, aby žádná strana neměla ve sboru povereníků absolutní většinu. Vývoj bude vypadati zřejmě takto: z patnácti povereníků KSS prosadí Ferjenčíka a podrží i nadále svých pět míst. Případnou li dva resorty Straně svobody, která kandiduje Blaho a soc.(iální) dem.(okraci), pak DS zbude maximálně sedm míst, tedy menšina, pokud nedojde k užší spolupráci se Stranou svobody.

Zvláštní komise, jež byla zvolená na čtvrtěční poradě a jež měla provést očistu a podat v sobotu první návrhy /jsou v ní Lettrich, Cvinček, Polák/ zatím neudělala nic, což vyvolalo značnou nespokojenost.

Dr. Ševčík poslal straně dopis, jimž se domáhá očisty a změny linie strany a zároveň protestuje, že není přivolán k poradám. Bylo rozhodnuto, pozvat jej k této očištné komisi, aby tam tlumočil své námitky. Komise bude prý pracovati urychleně. Zatím Hodža sestavil evidenci tajemníků strany z níž vychází najevo, že asi 50% tajemníků bylo v době slov.(enského) státu skutečně zapojeno do odbojového hnutí, ostatní nejsou kompromitováni svou minulostí a jen čtyři - šest tajemníků bylo funkcionáři HSLS. Bylo rozhodnuto hned je propustit.

Ohledně dohody s katolickým křídlem strany uplatnil se názor, že táto dohoda je neudržitelná, Lettrich však zdůrazňoval, že je normálně odůvodněno držeti vůči katolíkům zhruba zásadu poměrnosti, takže vlastně přijal Pietorovu hesi o nutnosti likvidovat dohodu.

Z méně důležitých věcí lze uvést toto:

1/ Jednalo se o věci primátora Bratislavy Kyselého, který má být zatčen. Strana ho žádá, aby odstoupil, i když není vinen. Kyselý nechtěl složit funkci, nakonec souhlasí, aby nepřitížil straně, avšak houževnatě se hájí.

2/ Hovořilo se o tom, že Bugár - jak se prý vyšetřováním ukazuje, je nevinný.

3/ Zdůrazňovalo se, že Staško byl zatčen zcela protiprávně, neboť byl soudem zproštěn z těchto obvinění, která byla uvedena v jeho vydání ÚNS a potom zatčen na podkladě obvinění nových, o nichž nejednal ani imunitní výbor, ani sněmovna.

4/ První jednání s př. vládou Gottwaldem bylo dosti příznivé. Gottwald útočil na Ursínyho, kterého obviňoval s alibizmu.

5/ Poukazovalo se hodně na to, že fronta organizovaná komunisty, začíná se zvolna rozpadávati, že legionáři se jí nezúčastňují a že ochabují hrozby stávkou, neboť celé závody prohlašují, že nesouhlasí s podobným postupem.“

Posudek: Zprávu mám za pravděpodobnou, je z jediného pramene, a nelze ji jinými prameny pro nedostatek času přezkoumati.

V Praze dne 9. listopadu 1947.

Agent V-101 podal dne 11. XI. 1947 tyto zprávy:

Vystoupení pana ministra Ďuriše v Bratislavě s příliš otevřenými kartami bylo zhoubné pro vyjednávání. Lettrich se zatvrdil a telegrafoval do Prahy Hodžovi a Pietorovi, aby zahájili jednání s českými politickými stranami.

Hodža navštívil Zenkla, Pietor Hálu, pak Hodža s Pietorem navštívili spolu Ripku. Všude jim bylo raděno k neústupnosti.

Za vším je zřejmá režie presidenta a jeho kanceláře.

Pietor, který byl pozván k panu presidentovi na čtvrtek, byl náhle v pondělí telefonicky pozván na úterý odpoledne. Bude asi přemlouván k lojalitě a k umírněnosti a zrazován od spolupráce s komunisty. To naznačil Vilímskému v neděli na Lánech dr. Škarvan.

Druhá značná chyba byla prý v tom, že bylo neústupně vyžadováno pověření spravedlivosti. Jakmile to vešlo ve známost, začali soudcové vysílati k představitelům DS, hlavně k Lettrichovi, deputace, které žádali, aby bylo zabráněno k tomu, aby pověření spravedlnosti přešlo do rukou komunistů, že by to byl konec soudcovské nezávislosti.

Také zatčení ve spiknutí prý vypovídají u soudů jak bylo u bezpečnostních úřadů za výslechů zacházeno.

SNR bude žádat, aby na vyšetřování spiknutí byli delegovány české soudy.

Drtina by v případě, že by pověření spravedlnosti přece jen dostali komunisté, uplatňoval na ně plnou váhu svou vůli a vnutil prý by mu svoji linii přes úřady prokurátorů.

Kuratelu „Času“ nebude vykonávat nadále Belluš nýbrž Hušek dostal příkaz, aby do 10 dnů presentoval svého vhodného nástupce. Belluš zůstane pověřencem informací.

Posudek: Zprávy mám za možné.

President a jeho kancelář zahajují ofensivu proti KSČ a KSS a proti Fierlingerovu křídlu SD. Sledují s napětím, pro jaké řešení se obě strany rozhodnou. Zda pro cestu generální stávky, či kompromisu. Majer je zcela zpracován a jde proti Fierlingerovi nepřátelsky až do jeho úplného odstranění, poněvadž za sebou cítí autoritu presidenta a Západu. Laušman je na rozpacích a na váhách. Včerejší jednání ve vládě, kde Fierlinger šel v otázce Ostravy proti Laušmanovi, je příkladem vyhroceného napětí mezi oběma.

Delegování slovenského spiknutí před české soudy by nebylo na závadu, lze však ze správy předpokládati, že soudcové radili zatčeným, aby svá přiznání odvolávali, tvrdíce, že byli za výslechů týráni. Je vidět, že bývalí luďáčtí soudcové dělali co mohli, aby svým politickým druhům, pomohli.

Usvědčující dokumentární materiál je však tak drtivým důkazem, že před žádným českým soudem lživé vytáčky zatčených neobstojí. Ze zprávy je však zřejmé, že má být k posílení DS zahájen nový útok na orgány bezpečnosti.

V Praze dne 11. listopadu 1947.

Státní ústřední archiv Praha, f. 100/24, sv. 41, a. j. 838

Dokument č. 134

List vedenia KSS z 9. novembra 1947 K. Gottwaldovi k riešeniu krízy na Slovensku.

Vážený pán

Klement Gottwald

predseda vlády

t. č. Bratislava